

Waarom verdient de ene boer veel meer dan de andere?

Als een nieuwe boer zich in een dorp vestigt, zullen zijn dorpsgenoten vaak goed op hem letten. Zij willen wel eens weten wat dit voor een boer is. De ene boer verdient immers elk jaar weer een paar duizend gulden meer dan de andere, die op een even groot en even goed bedrijf zit. Men is dus benieuwd of die nieuwe boer iemand is, waar men veel van kan leren of niet. Hiervoor let men er gewoonlijk in de 1e plaats op of hij goed vee heeft en dit vee goed verzorgt.

Als de nieuwe boer enkele maanden op zijn bedrijf zit, kan men ook zien wat voor gewassen hij heeft. Heeft hij veel onkruid? Hoe zijn de opbrengsten? Na enkele jaren kan men ook zien of de boer vooruit gaat of niet. Een jonge boer kan wel eens op een verwaarloosd bedrijf met slecht vee moeten beginnen. Dit hoeft nog geen teken te zijn, dat hij een slechte boer is, als hij maar kans ziet dit bedrijf te verbeteren.

Voor al op de zandgronden zijn dit waarschijnlijk de belangrijkste punten, waar men op let bij de beoordeling van de bedrijfsvoering van andere boeren. Men ziet dan echter het voornaamste punt over het hoofd, namelijk hoeveel werk verzet één man op dit bedrijf.

Niet dat goed vee en goede gewassen onbelangrijk zijn, maar op de zandgronden is de hoeveelheid werk, die één man verzet, van dubbel zoveel belang voor het inkomen van de boer. Dit bleek bij een onderzoek, dat Prof. Hamming van 't Landbouw-Economisch Instituut hiernaar instelde (L.E.I.-rapport 384). Prof. Hamming laat zien hoe er op veel bedrijven duizenden gulden per man per jaar meer verdiend kan worden. Ik wil daarom trachten de voornaamste resultaten van zijn onderzoek samen te vatten.

De verschillen tussen boeren met een goed en een slecht inkomen

Waarom is nu de hoeveelheid werk, die een boer verzet zoveel belangrijker dan de opbrengst van zijn vee en zijn gewassen? Laten we daarvoor eens kijken welke verschillen er bestaan tussen goede en slechte boeren. De koeien van 'n goede boer geven misschien 50000 kg melk per jaar en van een slechte 3000 kg, dat is dus bij een goede boer 12 $\frac{2}{3}$ keer zoveel dan bij een slechte. Bij varkens en kippen zijn de verschillen, dacht ik, eerder iets kleiner dan groter. Ook bij de akkerbouwgewassen zijn er verschillen in deze orde van grootte.

Deze verschillen zijn niet onbelangrijk, maar toch blijken ze op de zandgronden niet van overwegende betekenis te zijn. Tussen twee haakjes: het lijkt er wel eens op, dat in de akkerbouwgebieden de verschillen in de opbrengsten van de gewassen wel van doorslaggevende betekenis zijn voor de bedrijfsresultaten, maar behoorlijk onderzocht is dit nog niet.

Belangrijker dan deze opbrengstverschillen is het aantal koeien, dat per man gemolken wordt. Op heel wat zandbedrijven melkt één man tegenwoordig 15 tot 20 koeien. Soms worden er ook wat minder koeien gemolken, maar daarvoor in de plaats dan flink wat varkens of kippen gehouden; dat komt uiteindelijk op hetzelfde neer. Daarnaast zijn echter bedrijven, waar per man maar 5 of 8 koeien worden gemolken, ook lang geen zelfzaamheid. De verschillen in het werk, dat één man verzet, zijn in de praktijk dus veel groter dan de verschillen in de opbrengst van het vee en de gewassen. Dit is de reden, dat het inkomen van de boeren op de zandgronden in hoofdzaak bepaald wordt door de prestatie per man.

Wat bepaalt de prestatie per man?

De laatste jaren is er heel wat over geschreven, dat op de grote bedrijven per man meer werk wordt verzet dan op de kleinere. Dit is waar, maar Prof. Hamming toont aan, dat de bedrijfsgrootte toch lang niet de enige oorzaak is van de verschillen in prestatie per man (arbeidseffect).

Het aantal mensen, dat op een bedrijf meewerkt, is hiervoor even belangrijk als de grootte van het bedrijf. De voordelen, die het grotere bedrijf van nature heeft, worden in de praktijk voor een aanzienlijk deel te niet gedaan, doordat daar meer mensen meewerken dan op het kleinere bedrijf.

Een belangrijke oorzaak van de verschillen in het werk, dat per man wordt verzet, zien we als we nagaan hoe een bedrijf zich in de loop van de jaren ontwikkelt. Nemen we eens een normaal zandbedrijf van 12 ha, waar een boer op werkt van 40 jaar, wiens oudste zoon 10 jaar is. De boer houdt dan misschien een 15 koeien of hij heeft naast zijn koeien nog wat andere produktietakken, zodat het bedrijf ongeveer evenveel werk vraagt. Als deze boer zijn bedrijf behoorlijk voor elkaar heeft, zal hij bij de huidige prijsverhoudingen waarschijnlijk meer verdienen dan een landarbeider.

Maar kijken we nu 15 jaar later weer eens naar ditzelfde bedrijf. Als de zoon te zijner tijd boer wil worden, dan zal hij waarschijnlijk op het ouderlijk bedrijf meewerken. Hiervoor is het bedrijf echter niet veel groter geworden. Waarschijnlijk zijn er wel wat meer koeien, varkens of kippen gekomen, maar volgens Prof. Hamming nog niet zoveel als overeenkomt met 5 koeien. Het extra werk, dat deze zoon van 25 jaar doet, is dus nog niet een derde van wat zijn vader vroeger alleen deed. In feite is het natuurlijk zo, dat zowel de vader als de zoon het nu wat kalmer aan doen dan vroeger. Hierdoor zullen ze nu waarschijnlijk minder verdienen dan ze zouden krijgen door als landarbeider te gaan werken.

Is er in het gezin ook nog een tweede zoon, die thuis meewerkt, dan wordt het bedrijf nog minder uitgebreid om werk voor hem te vinden, zodat hij maar heel weinig bij draagt tot de inkomsten van het gezin; in de regel ongeveer 1500 gulden per jaar.

Het is dus eenvoudig zo, dat men op de meeste gezinsbedrijven geen loon rekent voor een zoon, die thuis meewerkt.

Hierdoor werken er op heel wat bedrijven jongens mee, waarvoor men beslist geen arbeider in de plaats zou kunnen betalen. Prof. Hamming laat ons nu zien, dat dit in het algemeen juist de bedrijven zijn, waar slecht wordt verdiend. Waarschijnlijk is het feit, dat op sommige bedrijven meer jongens rondlopen dan er beslist nodig zijn, één der voornaamste redenen, waarom op 't ene bedrijf meer wordt verdiend dan op het andere. Het lijkt er op, dat dit op de zandgronden ongeveer even belangrijk is als de bedrijfsgrootte en als de opbrengsten per ha en per dier.

Hoe kan het inkomen verbeterd worden?

Er zijn dus twee manieren om het inkomen van de boeren te verhogen. In de eerste plaats kan een boerenzoon, die boer wil worden, bij een andere boer gaan meewerken als er op het ouderlijk bedrijf niet volop werk voor hem is. De vader zal, omdat hij een dagje ouder wordt, het wel graag wat kalmer aan willen gaan doen. Als hij per man zoveel mogelijk wil verdienen, kan hij vaak beter zijn bedrijf wat inkrimpen dan een zoon mee laten werken. Voor zijn zoon hoeft het beslist geen nadeel te zijn, dat hij eens bij een ander aan het werk komt. Zeker niet als hij in een andere streek van het land gaat werken. Lang niet alles wat hij daar ziet, zal beter gedaan worden dan bij hem thuis, maar een verstandige jongen zal juist op die dingen letten, die wel beter zijn. Dergelijke dingen zijn er vrijwel altijd wel te vinden.

In Denemarken, Oostenrijk en Duitsland is het heel gewoon, dat de boerenzonen zo enige tijd in andere streken meewerken. De ervaring is daar, dat die boeren, die in hun jonge jaren altijd bij moeder thuis zijn gebleven, minder verdienen dan degenen, die ook elders hebben meegewerkt.

Het is onwaarschijnlijk, dat een boer zijn meewerkende zoon goed kan leren zijn werk in te delen, als hij de jongen niet hard nodig heeft.

De andere manier om meer te verdienen is te zorgen, dat er ook volop werk is voor de jongen als men hem beslist thuis wil houden. Op het bedrijf, dat we net noemden, waar één man 15 koeien verzorgt, zouden er dus nog 15 koeien bij moeten komen, als men hier voldoende werk wil hebben voor een flinke boerenzoon. In plaats van deze koeien kan men natuurlijk ook varkens of kippen houden, kalveren mesten of tuinbouwgewassen gaan verbouwen. Als men wil, dat er goed verdiend wordt, zal men in ieder geval de jongen iets moeten laten doen, wat ook uit zou kunnen als een arbeider het deed.

Het zal vaak niet gemakkelijk zijn hier iets voor te vinden, maar voor iemand, die wat nieuws aan durft pakken, zal het soms nog wel lukken. Juist op de zandgronden hebben de boeren gewoonlijk nog wel genoeg kapitaal om hun bedrijf uit te kunnen breiden. Een moeilijkheid is natuurlijk, dat met een jaar of wat de zoon het bedrijf weer alleen zal moeten doen. Toch is deze moeilijkheid niet zo groot als dit op het eerste gezicht lijkt, want tegen die tijd zijn er weer betere machines dan vandaag. Hierdoor kan de jonge boer een groter bedrijf aan dan zijn vader had, toen die het werk nog alleen deed.

Moet het inkomen beter worden?

Verskillende boeren zullen er de voorkeur aan geven om hun zoon bij zich thuis te houden zonder dat zij het aandurven hun bedrijf belangrijk te vergroten. Dit is nog steeds de gewone gang van zaken. Vaak zouden zij echter 3000 tot 4000 gulden per jaar meer kunnen verdienen, als de jongen elders ging werken of als zij hun bedrijf flink uitbreidden. In de tien jaar, die in de regel verlopen vanaf het moment, dat de zoon uit dienst komt, tot dat hij het bedrijf overneemt, wordt dit 30 tot 40.000 gulden.

Als men zich veroorloven kan een dergelijk bedrag minder te verdienen dan mogelijk is, is er niets tegen, dat men de jongen gewoon bij zich in het bedrijf neemt. Hier staan zeker belangrijke voordelen tegenover. Ik hoop en verwacht daarom, dat men de boeren vrij zal laten om te kiezen, wat zij kiezen willen. Wel kan er voor verschillende boeren reden zijn om zich eens ernstig af te vragen, of er op hun bedrijf wel voldoende werk is voor hun meewerkende zoon.

Wageningen

Ir. A. W. VAN DEN BAN

Stad en lande

Waarom verdient de ene boer veel meer dan de andere, vraagt ir. A. W. van den Ban elders op deze bladzijde. Een antwoord op die vraag ontleende hij aan een onlangs verschenen L.E.I.-rapport, van de hand van prof. dr. G. Hamming. De heer Hamming is reeds geruime tijd aan het L.E.I. verbonden en is nu sinds kort ook buitengewoon hoogleraar te Wageningen. Hij is daar belast met een leeropdracht vanwege de C.B.T.B. en wel „Christelijke Maatschappijleer”. Over het bewuste L.E.I.-rapport schreef dr. Hamming (in de vormgeving van een Chinees denker, Ham Ming) een geestige beschouwing in Economisch-Statistische Berichten. Zijn humor vermocht echter een pijnlijk scherp inzicht in de moeilijkheden van de boerenstand niet te verbergen: de werkelijkheid is bepaald geen sprookje. Hieronder laten we het stuk uit E.-S.B. geheel volgen.

STAD EN LANDE

„Op de 28e dag van de maand maart verscheen in „E.-S.B.” een deel van een oud Chinees sprookje. Wel tien zonen had Nam Ping, en al deze zonen dachten, dat zij over hun leven tevreden mochten zijn. De meesten waren tevreden, omdat hun bedrijven steeds groter werden en hun inkomsten steeds stegen; maar niet voor allen was dit de grondslag van tevredenheid. Een van de zonen van Nam Ping was een arme boer; hij was tevreden vanwege het idyllische landschap dat hij bewoonde. Maar al zijn broeders zelden: gij kunt niet tevreden zijn, want gij zijt arm. Maar de arme zoon van Nam Ping zeide: zie toch de soepele lijnen van de landouwen, rulk toch de frisse lucht waarvan ik dagelijks geniet; waarom zou ik niet tevreden zijn? Maar al de broeders spraken: gij kunt niet tevreden zijn, want gij zijt arm.

Zo geschiedde het dan dat de arme zoon van Nam Ping op zekere dag naar zijn vader ging en sprak: Vader ik ben arm en ik heb een leel aangeschaft om de oorzaak van mijn armoede te weten, laten wij daar samen op rekenen. Aldus geschiedde het dat de arme zoon van Nam Ping uit zijn armoede geld nam om zijn zwakte te kennen. En ter ere van de hoogvereerde Myo-pi verkondigde hij zijn zwakheden aan al zijn broeders. En zijn broeders spraken: het is goed dat gij zwak zijt; lever ons uw

produkten tegen de kale kostprijs of goedkoper, opdat ook onze kostprijzen laag blijven. Het gebeurde zelfs in een jaar van grote welvaart, dat de rijst een wijle schaars was, omdat de nieuwe oogst vertraagd werd door het koude weder. Toen spraken al de broeders tot Nam Ping, hun vader: zie toch, de rijst wordt duur, verbied toch de rijstuitvoer, opdat onze kostprijzen laag blijven. En tot hun arme broeder spraken de welvarende zonen van Nam Ping: zie toch, uw prijzen zijn altijd slecht, werk toch doelmatiger. Maar van hun winstmarges spraken de broeders bij dit alles niet.

Onderwijl schreven de arme boer en zijn vader Nam Ping vele rapporten en nota's op hun lei. Daarin werd geschreven over de noden en de mogelijkheden van de arme zoon van Nam Ping. Toen dan de eerste april wederom gepasseerd was vereerden zij Myo-pi, de hoogvereerde, met een rapport over „Een bedrijfsvergelijkend streekonderzoek op de zandgronden”. Daarin schreven zij voor een ieder die het lezen wil — dat zullen zijn zij, die stevige boerenkost weten te waarderen — dat de verschillen in arbeidseffect een tweemaal zo groot probleem vormden als alle andere problemen samen. Zij schreven neer dat verschillen in arbeidseffect vooral werden veroorzaakt door verschillen in arbeidsdichtheid (Chinees: man/land ratio). Zij spraken er zelfs over, dat het misschien beter is naar de stad te gaan verhuizen. Daar is ruimte, want daar bouwt men wijk aan wijk op mondriaan niveau. De straten zijn er recht en de ramen zijn er recht, terwijl naar men zegt een auto meer gas produceert dan een boerenpaard. Voor de arme zoon van Nam Ping kan hier zeker plaats worden ingeruimd.

In de eerste plaats door de welvarende zonen van Nam Ping, die graag liefelijke dreven bewonen en de stad in het stenen tijdperk achterlaten. En alle rijke zonen van Nam Ping bogen zich voor Myo-pi, de hoogvereerde, en spraken tot hun arme broeder: zie toch, wij verlaten de stad, waarom gaat gij er niet wonen? En de arme zoon van Nam Ping sprak tot zijn vader: Vader, ik weet wat gij doen moet. Leg een waas van verveeling over de landouwen, dan wordt de overgang niet al te pijnlijk, als ik uiteindelijk toch in de stad terecht kom.”

HAM MING